

Fauly

a podrazy

Zbyněk Pavienský

Foto: Henry Bonn, Igor Mojzes, Ermolaev Alexandr, giromin, olly - Adobe Stock

Už jste to nejspíš zažili také: Máte dokonale zpracovaný míč na noze a mezi brankou a vámi stojí pouze vynervovaný brankář. Už už se napřahujete ke gólovému kopu, když vás zezadu podrazí čísi noha a branku trefíte maximálně tak hlavou. **Fauly a neférové chování bohužel nalezneme i mimo bílé čáry fotbalových hřišť. Existují fauly, které vám nepodráží nohy, ale sebedůvěru. Nesnaží se vám zabránit vsítit branku, ale svobodně myslet. A nejde o vítězství ve hře, ale v přesvědčování. A hřištěm, na kterém se vede urputný boj, jsou vaše názory, postoje a celý váš život.**

Falešná hra, která se snaží ovlivnit a změnit váš názor, se ve zkratce nazývá manipulace a konkrétní používané triky označujeme jako argumentační fauly. Argument znamená obecně tvrzení dokazující, že určitý výrok je buď pravdivý, nebo nepravdivý. Argumentace je tedy přesvědčování pomocí důkazů. Argumentačním faulem je nesprávné tvrzení, které se snaží vydávat za správné. S těmito fauly a klamy se nejvíce setkáváme v propagandě, ale můžeme na ně narazit i v „běžných“ sdělovacích prostředcích většinou tam, kde autor chce podpořit určitý názor, ale nemá k tomu dostatek důkazů, a proto používá tyto neférové prostředky. V následujícím textu si představíme několik argumentačních faulů, na které můžeme narazit v novinách, v televizi, ale i v běžném životě. Jako příklady budeme používat výroky z naší současnosti a k pobavení

a větší názornosti i příklady z pohádky O Marce a Jeníčkovi.

FALEŠNÉ DILEMA

Nejběžnějším argumentačním faulem je bezesporu falešné dilemma. Vychází z předpokladu, že existuje pouze několik možností tam, kde je jich ve skutečnosti více. Složitý problém je tímto nevhodně zjednodušen a je představeno většinou pouze jeho krajní řešení. Převáděno do řeči symbolů: „Buď se rozhodneš pro A, nebo pro D. Jinou možnost nemáš.“ Autor tvrzení záměrně opomíjí, že mezi A a D leží ještě B a C.

Pohádkový příklad: „Buď vás oba rychle a bezbolestně upeču, nebo vás vykrmím perníkem tak, že budete obézní a zahynete pomalu ve strašných mukách. Tak si vyberte.“

Typický příklad: „Pokud mi nebudeš napovídat, tak dostanu pětku a naši mi nekoupí nový mobil,“ prosil Dominik vyčítavým hlasem Jendy.

Klasická ukázka manipulace využívající jak falešné dilemma, tak i snahu o vyvolání soucitu. To, že se Dominik celý rok flákal a doufal, že nějak proleze, určitě není Jendova vina, a i když je ho Jendovi líto, přesto se nesmí nechat zmanipulovat. Napovídání nebo pětka nejsou jediné dvě možnosti, které kluci v této situaci mají. Především může Jenda Dominikovi nabídnout, že mu pomůže s učením a na písemku ho připraví. Pomáhat lidem v nouzi je velice chvályhodné a mimochodem je to úkol každého z nás, ale každá pomoc musí být rozumná a přiměřená. Napovídání nesplňuje ani jedno z kritérií správné pomoci.

DŮRAZ NA ROZŠÍŘENÝ NÁZOR

Velice častý falešný argument vycházející z domněnky, že názor většiny musí být nutně pravdivý. Většinový názor nemusí být ovšem vždy nepravdivý, však také demokracie je založena na volbě většiny, ale přesto nemá většina žádný patent na pravdu.

Pohádkový příklad: „Všichni, kdo seděli na mé lopatě, potvrdili, že jim to pomohlo na záda,“ zaskuhrala babice.

Typický příklad: „Všichni přece opisují při zkouškách. Opisovat je prostě normální,“ odpálil otázku Jirka.

Je zřejmé, že opisovat normální není a je to podvod a krádež. Postavit se ale proti mínění většiny je často velice těžké, neboť my lidé nejsme stvořeni pro samotu, ale pro společenství a být ve třídě bez kamarádů může být velmi smutné. Ovšem ještě horší je nechovat se podle pravidel, ke kterým jsme se sami vnitřně zavázali. I když se nám spolužáci kvůli víře často smějí, pozorují naše skutky a velice dobře poznají, kdy jednáme v rozporu s tím, v co věříme.

DŮRAZ NA NEZNÁMOU AUTORITU

Tvrzení se vydává za pravdivé, protože to tvrdí nejmenovaný znalec nebo jiná nejmenovaná autorita. Typickým příkladem, jak podpořit jakéhokoliv tvrzení, mohou být „američtí vědci,“ „lékaři,“ „lidé z praxe“ a mnozí podobní.

Pohádkový příklad: „Ale američtí vědci dokázali, že ježibaby neexistují!“ řekl Jeníček.

Typický příklad: „Světová vědecká asociace tvrdí, že hraní počítačových her zlepšuje pozornost.“

Typický argumentační faul. Solidní novinář by uvedl odkaz na stránku Světové vědecké asociace (ostatně nic takového neexistuje) a především na studii dokazující uvedené tvrzení. Podobný výrok ovšem nalezneme spíše na stránkách herního magazínu, který je placen z reklamních her sice může zlepšovat

DŮRAZ NA PENÍZE

Předpoklad, že bohatství či vysoká cena nějak nutně souvisí s pravdivostí tvrzení. Tento argument můžeme nalézt u dvou skupin tvrzení. Za prvé je to nepravdivý výrok, že

bohatí lidé mají častěji pravdu. Člověk, který je expertem na danou oblast a díky tomu získal majetek, nemusí být ale expertem v oblasti naprosto odlišné. Typicky se jedná o slavné a bohaté herce a zpěváky, kteří se velice rádi vyjadřují na téma globální ekonomiky, politiky a čehokoliv dalšího, nač jsou tázáni.

Druhá skupina tvrzení je založena na vlastnictví drahých předmětů.

Pohádkový příklad: „Když má někdo celý dům z luxusního perníku, nebude přece jíst děti.“

Typický příklad: „On má samý drahý věci, proto si zaslouží být naším kapitánem,“ řekl Tonda.

Vlastnictví drahých věcí nedělá z nikoho lepšího člověka, i když se on sám díky tomu

hlásá církev, vůbec nic nemění na jeho všeobecné platnosti a každý člověk, bez ohledu na víru, by se jím měl řídit.

Argumentační fauly, o kterých jsme hovořili, mají sloužit k naší obraně před manipulací a omezováním svobody a určitě je nesmíme používat my sami. S těmito neférovými prostředky je to jako se lži, také mají krátké nohy. Každá manipulace je jednoho dne odhalena a způsobuje zranění a ztrátu důvěry. O nás platí, že máme být obezřetní jako hadi a bezelstní jako holubice.

za lepšího považuje. Lepšími se stáváme spíše přemáháním sebe sama, ovládním svých přání a tužeb. V životě prostě nedostaneme vše, co bychom si přáli. Dokázat být spokojený s tím, co mám, z nás neudělá horšího člověka, ale naopak lepšího.

NELICHOTIVÉ ZAŘAZENÍ

Tento argumentační faul odmítá určitý názor pouze proto, že je podobný názoru nežádoucí osoby nebo skupiny.

Pohádkový příklad: „I čerti říkají, že uloupnout si trochu perníčku nikomu neublíží.“

Typický příklad: „Desatero? To je nějaká hloupost, kterou tvrdí ta vaše církev,“ odfrkl si Vojta.

Desatero jako základ morálky a mravnosti je zde odmítnuto pouze proto, že je stanoviskem církve a všech křesťanů. Obrana vůči tomuto faulu je jednoduchá: To, že desatero

ZÁVĚR

Uvedené argumentační fauly a podrazy nejsou všechny a zbytek naleznete na stránkách Občanského vzdělávání. Domnívám se, že je důležité znát tyto neférové prostředky, neboť my všichni se můžeme stát obětí lži a manipulace. Jako křesťané máme podíl na svobodě Božích dětí. O tuto svobodu musíme ale nejen usilovat, ale i ji bránit, neboť mnoha lidem může být trnem v oku. Tato svoboda, kterou nám Spasitel vybojoval na kříži, není určena pouze pro nás, ale i pro ostatní svět a my jsme povoláni ji šířit dál. A právě proto potřebujeme znát tyto fauly a triky, abychom se mohli stát dobrými bojovníky Pravdy.

Zdroje: Argumentační fauly jsem čerpal ze stránek wiki-pédie a především z argumentačních faulů uveřejněných na stránkách Centra občanského vzdělávání. Tyto argumentační fauly vycházejí z americké předlohy Rhetological Fallacies a používají stejnou grafiku. Originál je ke stažení zde: <http://www.informationisbeautiful.net/visualizations/rhetological-fallacies/>. Autorem konceptu je David McCandless. Český překlad pro Centrum občanského vzdělávání vytvořil Marek Picha. Ke stažení zde: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/argumentacni-fauly>.